

Jaargang 14 - nummer 1 - januari 2026

Gezamenlijke
uitgave KNNV

en IVN in Noord
West Overijssel

ivn natuur
educatie

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

AGENDA KNNV en IVN

De werkgroep avonden beginnen om 19.30u en de lezingen om 20.00u in De Zuidwester, Gasthuislaan 84, Steenwijk.

Voor meer informatie zie rubriek Excursies en Lezingen.

Januari

21 Lezing "Vogels in Actie" door Philip Friskorn

Februari

18 Algemene Ledenvergadering KNNV De Noordwesthoek

Maart

25 Lezing "Verschenen of verdwenen, veranderingen in de broedvogelbevolking van het Drentsche Aa gebied in een periode van 20 jaar" door Bert Dijkstra

COLOFON

"Koppel", jaargang 13, nummer 4, vierde kwartaal 2025

Natuurtijdschrift "Koppel" is een gezamenlijke uitgave van de KNNV en het IVN.

Redactie: Robert Rubertus, Rolf Kranenburg, Emile de Leeuw

Vormgever: René Manger

Belangrijke informatie voor het aanleveren van kopij:

- graag op A4 formaat, via de mail en als platte tekst (zonder opmaak).

- geen pdf bestand, foto's in een apart bestand en met een formaat van minimaal 1.5 MB

Het volgende nummer verschijnt per 1 april 2026

Kopij hiervoor graag vóór 1 maart 2026.

Redactieadres: E-mail redactiekoppel@gmail.com

Bij de voorplaat

Deze foto van een visarend gemaakt door Robert Rubertus laat de prachtige tekening in het verenkleed zien. Het is een arend geheel gespecialiseerd in het vangen van vis. In dit nummer van Koppel zijn twee artikelen over de visarend te vinden met elk een eigen insteek en mooie foto's. De visarend is in onze omgeving vooral te zien in de maanden augustus en september.

INHOUD

2 Agenda KNNV en IVN	19 De Visarend, een doortrekker die zich gaat vestigen
2 Colofon	21 Gedrag van de Kortstaarttrozenaadwesp
3 Bij de voorplaat	22 Het bijzondere gedrag van de Grote rupsendoder
4 Van de redactie	25 De Sperwer, een supersnelle jager
4 Oproepen en mededelingen	29 Herbaricum Frisia
7 Slechtvalken in de Noordwesthoek	31 Excursies en lezingen
10 Paddenstoelen van "Het Schier"	34 Besturen KNNV en IVN
13 De Visarend in Noordwest-Overijssel	35 Werkgroepen KNNV en IVN
15 Boekbespreking	
17 De Wasbeerhond -Een stille invasie	

IVN-KNNV

De Koppel verschijnt voortaan alleen als digitaal blad en dit is het eerste nummer in die hoedanigheid. Het vorige nummer was, zoals vermeld, de laatste editie die nog in druk verscheen en werd verspreid en bovendien alleen nog bij leden van de KNNV-afdeling. Vanaf nu krijgen zowel IVN-als KNNV-leden Koppel alleen digitaal. De redactie geeft de digitale vorm voorlopig nog uit zoals dat gebruikelijk was in de website versie. We zijn wel van plan gebruik te maken van de voordelen van digitale media. Dit eerste digitale nummer is daar een voorbode van. In enkele artikelen zijn links ingebouwd naar videobeelden, zo wordt het mogelijk dieren in bewegende beelden weer te geven. Natuurlijk blijft fraaie fotografie een belangrijk

onderdeel van het blad.

In dit nummer is veel aandacht voor roofvogels: sperwer, slechtvalk en visarend. De wasbeerhond is een exoot die steeds meer wordt waargenomen in Nederland en ook in ons gebied. Verder zijn er artikelen over paddenstoelen in naburig Drenthe met zeer fraaie foto's en over het gedrag van een insect, de grote rupsendoder, met zowel foto's als een video.

Speciale aandacht vraagt de redactie voor de video van het paargedrag van een bijzonder soort wesp, de kortstaartrozenzaadwesp. De videobeelden voorzien van uitleg vervangen in feite een artikel: kijk en verwonder u over de zeer deskundig vervaardigde beelden!

Oproepen en mededelingen

Natuurcolumns van Philip Friskorn

zorg ik een natuurcolumn met een foto uit mijn archief. De krant is een vluchtig medium en daarom zijn de columns gebundeld. De eerste 52 in deel 1 van 'Tweeënvijftig columns uit De Kop' en weer 52 in deel 2. Deel twee is in december 2025 verschenen en is te bestellen via Philip Friskorn, De Hare 22, 8375 GD Oldemarkt Tel. 06-53861488

Email: info@skylark.nl of philipfriskorn@gmail.com

Van deel 1 zijn nog enkele exemplaren te koop. Zowel deel 1 als deel 2 kosten € 16,95 met veel foto's en verhalen op 108 pagina's.

Al meer dan vier jaar verschijnt de huis-aan-huis-krant Nieuwsbode De Kop in Noordwest Overijssel en een deel van Drenthe. Iedere twee weken ver-

IVN Zomerweek 2026

Beste Natuurliefhebbers,

Volgend jaar (2026) strijkt de IVN-zomerweek, bestaande uit 70 natuurliefhebbers, neer in Vollenhove om van daaruit de natuur te ontdekken in ons Nationaal park Weerribben-Wieden.

Omdat ik zelf in dit gebied IVN-gids ben en ik met deze organisatie mee ga als deelnemer, elk jaar in een ander mooi natuurgebied in Nederland, is mij gevraagd om mee te denken over de invulling van deze week.

Het gaat om het verzorgen van een of meer avondlezingen over het gebied of over een specifiek onderwerp. Een speciale avondexcursie behoort ook tot de mogelijkheden. Verder vraagt het bestuur om gidsen die ons in die week willen rondleiden door het gebied. Voor de excursies gaat het om de dagen zondag en maandag 28 en 29 juni en om donderdag 1 juli. De avond-activiteiten kunnen ook op de andere dagen in die week.

Ik stuur dit bericht naar allen, waarvan ik weet dat zij met de natuur begaan zijn en hier bekend zijn.

Onderwerpen kunnen op elk vlak zijn. Ik denk aan een excursie of rondleiding door een speciaal gebied met aandacht voor één specifiek of meerdere onderwerpen, zoals insecten, vogels, zoogdieren, planten, mossen, archeologie, geologie of op 3 m² plantjes tellen. Een fiets of wandel verkenningstocht, stadsexcursie, kano excursie, fotowerkgroep, tekenen, kunst in de natuur. Alles is mogelijk. Ook een combinatie van die onderwerpen.

We gaan op excursie in groepjes van ca. 14 personen. We vertrekken van de accommo-

datie om 10.00 uur en we zijn weer terug om 16.00 uur. Lunchpakket mee. Sommige activiteiten kunnen op locatie gedaan worden of in de directe omgeving. We fietsen meestal naar een gebied. De afstand mag dan tot maximaal in totaal 40 km zijn.

Het is leuk maar beslist niet noodzakelijk dat je alles kent wat we tegenkomen. In de groep zijn ook kenners. In de eerste plaats gaat het om de natuurbeleving en de kennismaking met dit mooie Nationale Park, dat veel mensen niet kennen.

Lijkt het je iets om een dag of dagdeel met deze enthousiaste IVN-ers, die uit het hele land komen, op stap te gaan? Of weet je nog iemand die hieraan mee wil werken? Mocht je een idee hebben voor een of meer excursies, meld het me alsjeblieft. Het is niet direct bindend, we gaan altijd eerst in overleg over de mogelijkheden. Ik zou het graag van je vernemen.

Op 10 oktober tref ik het bestuur van de IVN-zomerweek in Vollenhove en dan zou het leuk zijn als ik al wat ideeën kan spuien en al mensen weet die hieraan willen meewerken. Omdat er IVN-ers uit het hele land komen, wordt ons nationaal park zo mooi uitgebreid op de kaart gezet. Als wij daaraan mee kunnen werken, is dat een grote uitdaging!

Ik hoop op jullie medewerking.

Alvast hartelijk dank!

Colette de Haas-van Harten
IVN gids NW Overijssel, Weerribben-Wieden
colettetedehaas@hotmail.com
0613955253
IVN Zomerweek - IVN Zomerweek

Algemene Ledenvergadering KNNV afd. De Noordwesthoek

Aan de leden van de KNNV afd. De Noordwesthoek

Op 18 februari a.s. houdt de KNNV afd. De Noordwesthoek haar jaarlijkse Algemene Ledenvergadering.

Tijd: van 20:00 – ca. 22:00 uur locatie: MFC De Zuidwester

De bijbehorende documenten krijg je in de eerste week van februari toegestuurd, per email of per post.

Ter toelichting op het programma van de avond het volgende:

Inventarisaties en ervaringen in de afgelopen 2 jaar met betrekking tot het reilen en zeilen van de werkgroepen, de activiteit van leden in de diverse werkgroepen, en het ontbreken van leden die een functie in het bestuur van de afdeling op zich willen nemen, hebben ons tot de conclusie gebracht dat de afdeling op deze voet niet verder kan en dus opgeheven zou moeten worden.

Op grond van deze conclusie staat het besluit tot ontbinding van de afdeling als punt op de agenda.

Statutair is vastgelegd dat tot ontbinding op de komende ALV pas besloten kan worden als minimaal 75% van het totale ledenbestand er ter vergadering mee instemt. Als dat aantal niet gehaald wordt kan het besluit op een volgende, in te lassen, ALV opnieuw in stemming gebracht worden, waarbij dan slechts een meerderheid van minimaal 75% van de ter vergadering aanwezige leden nodig is voor het definitieve besluit.

Toch zijn er inmiddels wel signalen binnengekomen van leden die het heel spijtig zouden vinden als de afdeling opgeheven zou worden. Na overleg met het bestuur van de landelijke organisatie KNNV (die ook niet blij is met opheffing) is nu het plan opgevat om op de komende ALV alsnog een poging te wagen tot een “doorstart” van de afdeling. We denken daarbij aan het opzetten van één of meer nieuwe activiteiten / werkgroepen, meer bekendheid geven aan de activiteiten via persberichten, nieuwsbrieven, social media, aanbieden van cursussen e.a.. Het landelijk bestuur is bereid om ons hierbij de nodige hulp te bieden. Ze hebben in elk geval aangeboden bij de komende ALV aanwezig te zijn met 1 of 2 mensen, en in het kader van het 125-jarig jubileum van de KNNV landelijk een feestelijk tintje aan de bijeenkomst te geven.

Voorwaarde voor het voortbestaan is in ieder geval dat er een gemotiveerd bestuur komt van minimaal 4, maar liever 5 of 6 mensen, die samen kunnen overleggen, plannen maken, en zorgen dat wat gedaan moet worden ook gebeurt.

Dus als je de afdeling De Noordwesthoek wilt helpen voort te bestaan: kom naar de ALV, laat weten wat je aan acties / activiteiten verwacht of wenst van de vereniging en wat jezelf daarin zou kunnen en willen betekenen.

We zien jullie graag!

Met vriendelijke groet,
Candida van Wirdum
Penningmeester/ ledenadministratie
KNNV afd. De Noordwesthoek

Slechtvalken in de Noordwesthoek

Tekst en foto's: Johann Prescher

Het zijn prachtige roofvogels om te zien. Slechtvalken zijn zeer efficiënte en enorm snelle jagers met een aerodynamica die vergelijkbaar is met een B-2 Spirit bommenwerper. Niet per sé snel in een horizontale achtervolging, maar wel in de duikvlucht waarbij snelheden gemeten kunnen worden van meer dan 300 kilometer per uur. Het gemeten record is zelfs 389 kilometer per uur (Guinness-worldrecords, 2026)! Dat maakt dat deze vogel bekend staat als de snelste vogel ter wereld. Ze zijn aangepast op het vangen van prooi in de lucht. Naast de snelheid, bezitten ze krachtige klauwen om met één klap een prooi uit te schakelen en gelijk vast te houden en mee te nemen.

Deze toppredator kan waargenomen worden in de Noordwesthoek. Met name in Steenwijk en omgeving. Maar bijvoorbeeld ook bij de Barskeerbinnenpolder op de hoogspanningsmasten (waar soms ook boomvalken

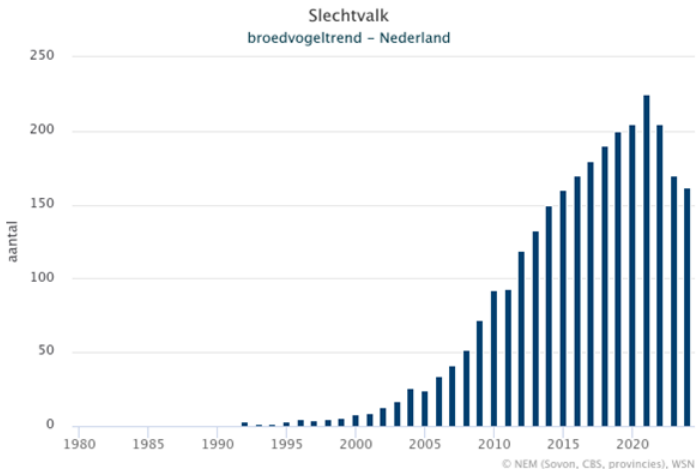
broeden). Van slechtvalken is bekend dat ze graag op hoge rotsachtige plekken broeden. Ook oude kraaiennesten in bijvoorbeeld hoogspanningsmasten worden gebruikt. Hoge door mensen gecreëerde bouwwerken bootsen hoge rotsformaties na. Het afspeuren van hoge structuren zoals zendmasten, watertorens en kerktorens loont zeker. Consequent omhoog blijven kijken zal je op den duur een slechtvalkwaarneming opleveren!

In dit artikel ga ik wat dieper in op de waarnemingen van slechtvalken in Steenwijkerland. Deels uit eigen gegevens, maar ook uit die van anderen op waarneming.nl.

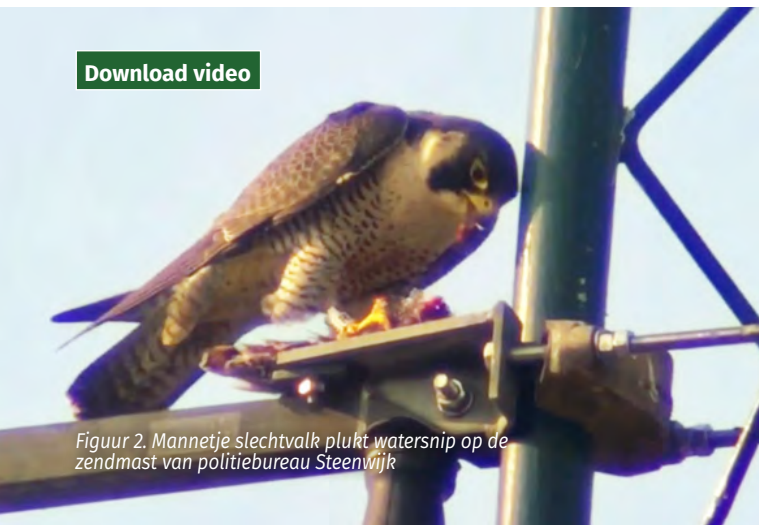
Eerste waarnemingen

Wie waarneming.nl bekijkt kan daar zien dat er mensen zijn die hun notities goed bewaard hebben. Terwijl waarneming.nl in 1973 nog niet bestond, heeft iemand wel de moeite genomen zijn waarneming van een overvliegende slechtvalk achteraf nog in te voeren. Daarna zie je op waarneming.nl pas de eerste

waarnemingen vanaf 2003 met enige regelmaat verschijnen. Je zou denken dat de waarneming in 1973 de eerste gedocumenteerde waarneming is. Echter is dit niet zo. Wanneer men gevalideerde waarnemingen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) bekijkt, is daar te zien dat in het jaar 1954 de eerste slechtvalk (een territorium) gedocumenteerd werd door Natuurmonumenten in de Otterskooi.

Figuur 1. Aantal broedparen slechtvalken in Nederland.
(Bronnen: NEM (Sovon, CBS, provincies), WSN).

[Download video](#)

Figuur 2. Mannetje slechtvalk plukt watersnip op de zendmast van politiebureau Steenwijk

(als 21 dagen oud jong geringd op 11-05-2017), terwijl het mannetje (als jong geringd op 28-04-2017) uit Borsculo kwam. Leuk detail is dat het mannetje in 2017 ook gezien werd aan de Waddenzeekust bij Sint Jacobiparochie, waarbij de slechtvalk op twee verschillende momenten een tureluur had geslagen. Samen zijn ze in de jaren daarna regelmatig parend waargenomen. Een keer wilde ik het vrouwtje filmen. De telescoop stond op een statief op mijn rijderstoel. Op de radio

Andere gevalideerde waarnemingen komen pas eind jaren '70. Vanaf dan worden er sporadisch slechtvalken gedocumenteerd in Steenwijkerland. En vanaf 2005 is er een lichte toename in het aantal waarnemingen te zien. Totdat in 2018 een jong paar slechtvalken zich vestigde op de Steenwijker Toren. Dat zorgde voor een duidelijke toename in het aantal waarnemingen. Dit verhoudt zich ook tot de landelijke trend, waarbij vanaf een toenemend aantal slechtvalken tot broeden komt (zie figuur 1).

Vestiging op de Steenwijker Toren

Op de Steenwijker Toren zijn vanaf 2019 verschillende broedpogingen geweest. Een in 2017 geboren en geringd paar slechtvalken streek daar begin 2018 neer. Het lukte mij de ringen ditzelfde jaar voor het eerst af te lezen met de telescoop. Dit kon ik doen door met een telefoonadapter door de telescoop heen een video te maken van de valken. Zodra de valken in een positie waren waarbij de poot met kleurrijke zichtbaar was, kon ik dit op mijn gemak aflezen. Zie bijvoorbeeld deze video van het mannetje terwijl hij wat zit te krabben aan zijn kop (zie video).

Het vrouwtje kwam uit het Duitse Stadthorn

speelde op dat moment 'Ich bin wie du' van Marianne Rosenberg. Alsof het zo moest zijn bukte het vrouwtje voorover, kwam het mannetje aanvliegen en vond er precies op dat moment een paring plaats (zie video).

Tijdens inspectie op de toren (16-04-2019) door slechtvalkdeskundige Peter van Geneijgen samen met Ton Bode werden ook eieren gevonden. Helaas kwamen de eieren nooit tot uitkomen. Ze rolden in de regengoot, beschadigden en werden niet langer bebroed. Na een lobby bij de gemeente is deze bereid geweest om in januari 2022 een nestvoorziening te plaatsen. Echter, kwam er feedback vanuit deskundige hoek, de geboden nestplaats is waarschijnlijk onaantrekkelijk voor slechtvalken (persoonlijke mededeling Peter van Geneijgen). Ze houden namelijk van een bredere ingang. Tot nu toe hebben er inderdaad geen slechtvalken gebruik gemaakt van de voorziening. Het jaar daarna werd het vrouwtje niet meer waargenomen. Het mannetje werd in 2023 nog wel gezien. Maar verdween uiteindelijk ook.

Na deze tijd zijn er slechts sporadisch slechtvalken waargenomen op en rond de Steenwijker toren. Het meest recente geval no-

vember 2025. 's Ochtends hoorde ik boven de parkeerplaats op het Steenwijkerdiep in de schemer slechtvalken roepen. Turend in de lucht was er een duidelijke interactie tussen twee individuen te zien. Een dag later besloot ik te kijken of ik een valk op de toren kon ontdekken. Ik zag één ongeringd individu in juveniel verenkleed (zie video). Echter, die heb ik sinds die tijd niet weer gezien.

De Steenwijker Toren was niet de enige plek in Steenwijkerland waar het slechtvalkpaar gezien werd. Ze zaten zo nu en dan ook op de watertoren bij Tuk. En het mannetje werd gezien terwijl hij met een prooi vanuit De Wieden richting het centrum van Steenwijk vloog. Op dat moment reed ik op de Zuidveenseweg. De slechtvalk besloot echter om op de grote zendmast van politiebureau Steenwijk te stoppen, en daar de gevangen watersnip te plukken en deels op te eten (figuur 2).

Ook op de watertoren in Sint-Jans klooster streek ook een paartje neer. Waarvan het vrouwtje niet geringd was, maar het mannetje wel. Het mannetje was in 06-05-2016 geringd en bleek afkomstig van hetzelfde ouderpaar als het mannetje op de Steenwijker toren. Het waren broers! Helaas bleef dit paar hier niet hangen. Op 21-06-2019 mailde Peter van Geneijgen dat dit mannetje helaas dood ge-

vonden was in Meppel, na een vermoedelijk gevecht met een soortgenoot.

Toekomst voor slechtvalken in Steenwijkerland?

Wanneer een paartje slechtvalken zich opnieuw lijkt te vestigen, loont het om nestvoorzieningen te plaatsen. In de tijd dat ik veel bij de kerk stond met de telescoop leverde het erg veel leuke en positieve reacties op. Voor veel mensen is de slechtvalk een iconische soort. Maar niet iedereen is altijd blij met een vogel als de slechtvalk. Duivenmelkers zijn kritisch, de een meer dan de ander. Watertorens en kerktorens zijn geschikte structuren om een nestkast op te hangen, hoewel een simpele bak grind in een nis of op een balustrade al meer dan genoeg is voor een slechtvalk.

Bronnen:

- Guinnessworldrecords (2026). Fastest bird (diving). Geraadpleegd op 06-01-2026 via Fastest bird (diving) | Guinness World Records
- Vink, M. (2025). Vogelgriep vormt serieuze bedreiging voor Slechtvalken in Nederland. Vogelbescherming Nederland 16-05-2025. Geraadpleegd op 24-12-2025 via Vogelgriep vormt serieuze bedreiging voor Slechtvalken in Nederland | VogelbeschermingNederland. (Bronnen: NEM (Sovon, CBS, provincies), WSN.

Paddenstoelen van "Het Schier"

Tekst en foto's: Jaap Veneboer

Tussen Darp, de Van Helomaweg en de Johannes Post Kazerne ligt het gebied "Het Schier". Het bestaat deels uit landbouwgrond, militair oefenterrein en nog slechts enkele woningen. Het militair oefenterrein is rond 1950 van de vorige eeuw tot stand gekomen. Het militair oefenterrein is vrij toegankelijk, tenzij de rode vlag is aangebracht en er bijvoorbeeld met handgranaten wordt geoefend. Kijk trouwens niet vreemd op dat er plotseling een Apache helikopter laag boven je komt vliegen of een drone die jou in de gaten houdt.

Het oefenterrein bestaat voor het grootste gedeelte uit brede zandpaden en naaldbossen. Van naaldbossen is bekend dat ze vooral in de late herfst rijk kunnen zijn aan paddenstoelen. Hoewel langs de Van Helomaweg een strook

bos ligt met beuken, zeker ook de moeite waard, gaan wij kijken naar een paddenstoelenrijk stukje met dennen van ca 100 bij 300 meter. Het gebied ligt lager dan de omgeving en is helemaal omgeven door een wal van 3 à 4 meter hoog, slechts te bereiken via paden die eromheen lopen.

Behalve paddenstoelen die we ook kunnen aantreffen in andere naaldbossen, denk bijv. aan duivelsbroodruissula (*Russula sardonia*), levermelkzwam (*Lactarius hepaticus*), paarse dennenzwam (*Trichaptum abietinum*) en de op dennenappel groeiende oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*) met de zijdelingse steel en stekels aan de onderzijde van de hoed, komen hier ook soorten voor die horen in deze omgeving en vaak tot de meer zeldzame soorten gerekend moeten worden. Van het geslacht *Tricholoma* (ridderzwammen) komen hier drie

Auriscalpium vulgare - Oorlepelzwam

Clavaria argillacea - Heideknotszwam

Cortinarius croceus - Geelplaatgordijnzwam

Amanita gemmata - Narcisamaniet

minder algemene soorten voor, de gele ridderzwam (*Tricholoma equestre*), witbruine ridderzwam (*Tricholoma albobrunneum*) en de glanzende ridderzwam (*Tricholoma portentosum*). Deze drie kun je in het oefenterrein ook tegenkomen, maar daar zijn de vruchtlichamen vaak voorzien van een laag zand door de langsrazende tanks. Gelukkig valt dit stukje natuur net buiten de tankbanen.

Najaar 2025 stonden er ook heel veel koeienboleten (*Suillus bovinus*), waarvan bij enkele tevens de prachtige roze spijkerzwam (*Gomphidius roseus*) groeide. Beide hebben een samenwerking met den (mycorrhiza). Vooral laat in het jaar kunnen we meerdere exemplaren van de dennenslijmkop (*Hygrophorus hypothecus*) bewonderen. De naam zegt het al, de hoedhuid voelt heel slijmerig aan.

Er komen ook meerdere gordijnzwammen voor zoals pagemantel (*Cortinarius semisanquineus*), geelplaatgordijnzwam (*Cortinarius croceus*) en in najaar 2025 zelfs de zeer zeldzame slijmige gordijnzwam (*Cortinarius mucosus*). Deze laatste is twee jaar geleden in het Modderveen bij Dwingeloo gevonden door een lid van de paddenstoelenwerkgroep Drenthe. Dit jaar werd het Modderveen weer bekeken en het viel mij op dat het Modderveen nagenoeg overeenkomt met het gebied in Het Schier.

Ik ben daarna weer gaan kijken in Het Schier en vond zowaar ook hier deze zeer zeldzame gordijnzwam, ok!! slechts één exemplaar, maar toch.

Van de boleten komt er behalve eekhoortjesbrood (*Boletus edulis*) en gewone heksenboleet (*Boletus erythropus*) ook de fijnschubbige boleet (*Suillus variegatus*) voor die veel zeldzamer is. De smakelijke melkzwam (*Lactarius deliciosus*) komt hier ook algemeen voor. Het melksap, wat uiteraard een kenmerk is van melkzwammen, is bij de smakelijke melkzwam oranje van kleur. Oudere exemplaren kleuren schitterend blauwgroen.

Van de amanieten wil ik nog de narcisamaniet (*Amanita gemmata*) noemen die zich dit najaar met meerdere exemplaren liet bewonderen. Het terrein verlatend nog even langs het erbij gelegen heidegebied gelopen waar veel rendiermos, rood bekermos en heideknotszwammen (*Clavaria argillacea*) te bewonderen waren en als slagroom op een taart nog de prachtig oranje rupsendoder (*Cordyceps militaris*). Een najaarswandeling door Het Schier is dan ook zeker de moeite waard.

Cordyceps militaris - Rupsendoder

De visarend in Noordwest-Overijssel

Tekst en fotografie: Robert Rubertus

In ons gebied is de visarend een doortrekker. In de herfst verblijven de vogels vaak voor langere tijd in het gebied en is het aantal ook het grootst, tot circa tien exemplaren. In de zomer gaat het om enkele vogels die niet tot broeden komen. De grootste kans om visarenden waar te nemen is in september op plekken met groter open water, zoals bij de Lokkenpolder, Wetering-Oost, De Auken en op de Beulaker- en Belterwijde. Met name vogelkijkhut De Auken biedt goede mogelijkheden om de visarend te zien en te fotograferen. Regelmatig komen hier visarenden jagen op de plas vlak voor de hut.

De visarenden die bij ons doortrekken zijn

broedvogels uit Scandinavië en wel voornamelijk uit Noorwegen en Zweden, die in zuidwestelijke richting over Europa trekken. Vogels uit Finland en Rusland trekken meer zuidoostelijk. Ze overwinteren in Afrika. Visarenden trekken in een breed front over zowel zeeën als woestijnen, er treedt dus geen stuwing op bij de kust en bij zeestraten zoals bijvoorbeeld bij buizerds.

In Europa broeden naar schatting 8.000 tot 10.000 paren. De visarend komt wereldwijd voor en de aantallen liggen tussen 100.000 en 1.200.000 exemplaren. Het is dus onduidelijk hoeveel visarenden op de wereld voorkomen, maar op veel plekken neemt het aantal toe. In Nederland was de visarend als broedvogel

Zwevend en speurend naar vis

Visarend in duikvlucht

verdwenen, maar vanaf 2016 broeden er 1 tot 4 paren succesvol, voornamelijk in de Biesbosch. Uit ringonderzoek is gebleken dat de Nederlandse broedvogels uit Duitsland komen. Het is goed mogelijk dat visarenden zich op meer plaatsen in Nederland gaan vestigen, mogelijk ook in ons gebied.

De visarend staat bekend als specialist: hij eet vrijwel uitsluitend vissen. Zijn jachttechniek is spectaculair. Biddend op een hoogte van 20 - 30 meter speurt hij naar prooi en als hij die ziet vouwt hij zijn vleugels half op en stort hij met een enorme snelheid naar beneden. Vlak voor-

dat hij het water raakt, strekt hij zijn lange poten met geschubde tenen en scherpe klauwen naar voren en klemt onder water de vis vast. Vervolgens stijgt de arend uit het water op met de vis met de kop naar voren in zijn klauwen en vliegt naar een vaste boomtak om hem op te eten.

De visarend op de foto is een juveniele arend, dat kun je onder andere zien aan de lichte randen ("schubben") van de bovenrandveren. De foto is genomen op 30 september 2025 vanuit vogelkijkhut De Auken. Er waren die middag twee juveniele visarenden aan het jagen. Ze

Visarend komt uit het water na mislukte poging

zweefden rond boven de plas en deden pogingen een vis te vangen, maar dat lukte steeds niet. Het zijn nog jonge vogels en blijkbaar zijn ze nog onervaren. Na drie jaar zijn de vogels volwassen en dan hebben ze geleerd om met veel meer succes te jagen.

De visarend wordt weliswaar voornamelijk tijdens de herfsttrek waargenomen, maar ook in voorjaar en zomer worden enkele vogels in Noordwest-Overijssel gezien. In de toekomst zou dit kunnen leiden tot het vestigen van een territorium, zonder dat er gebroed wordt en later mogelijk ook tot daadwerkelijke nestbouw

met succesvolle broedparen. Het gaat goed met de soort, dus wie weet wat de toekomst ons brengt.

Bronnen:

- Benny Génsbøl en Bjarne Bertel, Roofvogels van Nederland, vertaling en bewerking door Ger Meesters, KNNV uitgeverij 2007.
- SOVON, 2020, Broedpopulatie Visarend groeit, website.
- BirdLife International, 2021, Pandion haliaetus. The IUCN Red List of Threatened Species 2021, website
- Waarneming.nl

Boekbespreking

Zuidwest-Drenthe is een van de best op broedvogels onderzochte grote gebieden in Nederland. Van 1967 tot nu is door Arend van Dijk en later ook door andere vogelaars het hele gebied consequent en systematisch on-

derzocht op broedvogels. Het onderzoek over bijna zestig aaneengesloten jaren van de aantallen broedvogels in een veranderend Drents landschap heeft een unieke reeks gegevens opgeleverd. De veranderingen in die zestig jaren zijn ronduit spectaculair te noemen.

Het korhoen is al lang volledig verdwenen, in 1968 waren er nog 229 paren. De kraanvogel is nieuw gekomen, nu 17 broedparen. Opvallend is dat er, naast dramatische afname en het verdwijnen van broedvogelsoorten, onverwachte herkolonisatie en sterke toename van veel soorten is te melden.

Soorten die sterk zijn toegenomen

Zo was de grauwe klauwier van 1975 tot 1990 volledig verdwenen. Daarna namen de aantallen vanaf 2010 snel toe tot maar liefst 393 paren in 2023. De meeste paren broeden in cultuurlanden die uit productie zijn genomen, de nieuwe natuur.

De boomklever kwam tot 1980 niet voor in het gebied, na een sterke toename werden in 2022 1783 paren geteld. Het ouder worden van loofbossen en de toename van loofbomen in naaldbos worden als verklaring gegeven. An-

*De grutto is sterk achteruitgegaan
(foto: René Manger)*

dere soorten die sterk zijn toegenomen zijn nachtzwaluw, middelste bonte specht, roodborsttapuit, wielewaal.

Soorten die sterk zijn afgenomen of verdwenen

De landschappelijke veranderingen hadden echter ook andere gevolgen. Vooral weidevogels zijn dramatisch achteruitgegaan: grutto van 1028 eind jaren zestig, naar 2(!) in 2024, kemphaan toen 65, nu helemaal verdwenen. Sterke verlaging van het grondwaterpeil en egale weilanden met alleen engels raaigras en intensieve veehouderij zijn hier debet aan, zoals ook elders in Nederland. Andere soorten die ofwel verdwenen zijn of sterk zijn afgenomen zijn: patrijs, zwarte stern, nachtegaal (verdwenen), zomertortel, kokmeeuw, ransuil, tapuit (sterke afname).

Het boek beschrijft hoe de broedvogelinven-

tarisaties zijn uitgevoerd in de loop der jaren, hoe het landschap in Zuidwest-Drenthe zich heeft ontwikkeld en hoe het de broedvogels vergaat in dat veranderende landschap. Het gebied dat beschreven is bevat de natuurgebieden Drents-Fries Wold, Dwingelderveld en Holtingerveld en tussenliggende andere gebieden. Het grootste deel bestaat uit de soortbesprekingen: 186 regelmatige broedvogels en 51 onregelmatige broedvogels. De 384 bladzijden geven een schat aan informatie over de gevarieerde vogelwereld van dit bijzondere deel van de provincie Drenthe, grenzend aan Noordwest-Overijssel.

Uitgever: Noordboek
Titel: Van Korhoen tot kraanvogel
Prijs: 34,90 euro
Aantal pagina's: 384
Bindwijze: hardcover
ISBN: 9789464714142

De Wasbeerhond in Steenwijkerland en NP Weerribben-Wieden: Een Stille Invasie

[Download video](#)

Tekst: Emile de Leeuw

Foto: Ruurd Jelle van der Leij

In de idyllische waterrijke gebieden van Steenwijkerland, met name in Nationaal Park Weerribben-Wieden, sluipt een onopvallende indringer rond: de wasbeer- of marterhond (*Nycteres procyonoides*). Dit Aziatische roofdier, met zijn kenmerkende zwarte masker en pluizige vacht, heeft zich de afgelopen jaren stilletjes gevestigd in Overijssel. Wat begon met sporadische waarnemingen, groeit nu uit tot een gevestigde populatie die de lokale biodiversiteit uitdaagt. In dit artikel duiken we in de wereld van de wasbeerhond in Steenwijkerland en omgeving, met een focus op de Weerribben, waar natte moerassen en rietvelden het perfecte decor vormen voor deze opportunistische scharrelaar.

Oorsprong en Aankomst in Nederland

De wasbeerhond is van nature inheems in Oost-Azië, van China tot Japan en Rusland. Na de Tweede Wereldoorlog werd het dier in de Sovjet-Unie gefokt voor zijn waardevolle pels,

wat leidde tot ontsnappingen en een snelle verspreiding over Europa. Via Oost-Europa, Duitsland en Scandinavië bereikte het de Nederlandse grenzen. In Nederland werd de eerste waarneming in 2015 geregistreerd, maar pas rond 2022 vestigde het zich structureel, vooral in het noorden en oosten. In Overijssel, inclusief Steenwijkerland, telt de populatie nu naar schatting vijftig exemplaren, met een verwachte uitbreiding over heel Nederland in de komende twintig jaar.

De wasbeerhond is een meester in camouflage: schuw, nachtactief en voornamelijk ontdekt via aanrijdingen op wegen. In 2024 werden landelijk 189 meldingen gedaan, een stijging ten opzichte van voorgaande jaren, en dat in steeds meer gemeenten. In april 2025 meldde Nature Today dat de wasbeerhond “nu echt gearriveerd” is in Nederland, met een focus op natte, beschutte habitats.

Aanwezigheid in Steenwijkerland en de Weerribben

Steenwijkerland, met zijn uitgestrekte veen-

weiden en open water, biedt ideaal terrein voor de wasbeerhond. Het dier mijdt open velden zoals heide of weilanden en prefereert juist de dichte, vochtige begroeiing van moerassen en rietkragen. In de Weerribben-Wieden, een van de grootste laagveenmoerassen van Europa, gedijt het bijzonder goed. Hier, in gebieden als De Wieden en de rietrijke oevers van de Weerribben, leven naar schatting twee wasbeerhonden per vierkante kilometer.

Recente waarnemingen bevestigen deze vaststelling. Op Waarneming.nl, het platform voor natuurwaarnemingen, zijn diverse meldingen uit 2024 en 2025 gedocumenteerd:

- Op 19 juli 2024 werd een exemplaar gespot in De Wieden.
- Op 18 augustus 2024 volgde een adult in het N2000-gebied van De Wieden.
- In 2025 escaleerde het: op 25 juni een juveniel in Kiersche Wijde (De Wieden); op 13 september een slachtoffer van verkeer in Steenwijk-Steenakkers en een levend exemplaar in Weerribben-Rietgaart; en op 1 oktober een adult met foto in Weerribben-Jurries.

In De Wieden loopt zelfs uniek onderzoek met gezenderde dieren. In een uitzending van Vroege Vogels in december 2024 werd een wasbeerhond genaamd Joris vrijgelaten na vangst en tagging, om zijn bewegingsgedrag te volgen. Dit toont aan dat de populatie niet alleen aanwezig is, maar ook reproduceert – nesten met tot tien jongen zijn waargenomen.

Leefwijze en Voedselgewoonten

De wasbeerhond is een alleseter: kikkers, padden, muizen, bessen, eieren en zelfs afval staan op het menu. Nachts foerageert het langs wateroevers, waar het met zijn behendige pootjes prooiën vangt. In de Weerribben, rijk aan amfibieën en kleine zoogdieren, vindt het volop voedsel. Maar deze opportunistische eetlust maakt het tot een potentiële plaag voor inheemse soorten.

Impact op de Lokale Biodiversiteit

Als invasieve exoot vormt de wasbeerhond een dreiging voor de kwetsbare ecosystemen van

Steenwijkerland. In het broedseizoen kan het eieren van vogels zoals de watersnip of roerdomp roven, hoewel dit nu nog beperkt blijft door de voorkeur voor beschutte gebieden. Het Beheerplan Natura 2000 voor De Wieden en Weerribben noemt de wasbeerhond niet expliciet als invasief, maar valt het onder algemene faunabeheer, waar ingrepen mogelijk zijn bij schade aan verkeersveiligheid of biodiversiteit. Provinciale rapporten over invasieve exoten in Overijssel benadrukken dat interventieteams uitrukken voor bestrijding, maar de focus ligt op monitoring om ecosystemen als de Weerribben te beschermen.

Toekomstig onderzoek is cruciaal: als populaties groeien en wasbeerhonden agrarische gebieden betreden, kan de druk op vogels toenemen. Gemeente Steenwijkerland behandelt meldingen van overlast via haar meldpunt voor dieren en planten, en roept burgers op waarnemingen te rapporteren.

Bestrijding en Toekomstperspectief

Volgens EU-regelgeving moet de wasbeerhond worden uitgeroeid. In Overijssel worden jaarlijks gemiddeld tien exemplaren afgeschoten door jagers, maar dit heeft beperkt effect door instroom uit Duitsland, waar 50.000 wasbeerhonden leven. Experts pleiten voor adaptatie: verjaging bij weidevogelgebieden en verder onderzoek naar leefpatronen. In de Weerribben, waar biodiversiteit voorop staat, combineert men monitoring met niet-dodelijke methoden om de balans te bewaren.

Conclusie: Leven met de Indringer

De wasbeerhond is geen monster, maar een symptoom van globalisering en klimaatverandering. In Steenwijkerland en de Weerribben herinnert het ons aan de broosheid van onze natte parels. Door waakzaam te blijven – meld waarnemingen via Waarneming.nl of de gemeente – kunnen we de impact minimaliseren. Wie weet, biedt dit opportunistische dier zelfs lessen in veerkracht voor ons eigen ecosysteem. Een wandeling door de Weerribben voelt nu net iets spannender: houd je ogen open voor dat zwarte masker in het riet.

De visarend, een doortrekker die zich hier gaat vestigen

Tekst en fotografie: Philip Friskorn

De visarend (*Pandion haliaetus*) is wereldwijd geen zeldzame vogel en komt voor op alle continenten. Er worden vier ondersoorten vastgesteld die moeilijk uit elkaar te houden zijn, omdat ze erg op elkaar lijken. De soort die in Europa en Azië voorkomt broedt in Scandinavië, Noord-Rusland en Noord-Azië. Tot 2015 zagen we de visarend in Nederland uitsluitend op trek in het voorjaar en najaar. In 2016 vestigde zich een paartje visarenden in het Nationaal Park De Biesbosch die in het eerste jaar met succes één jong groot brachten. Inmiddels waren er vijf paren in 2025 waarvan er zeker vier meerdere jongen hadden grootgebracht. Het succes in Nederland van de zeearend (*Haliaeetus albicilla*) is bijna niet te geloven, in 2025 waren er al 43 zeker vastgestelde broedgeval-

len in Nederland. Dit succes zal voor de visarend zeker navolging vinden. De Biesbosch wordt op een gegeven moment te klein en de jongen zullen op zoek gaan naar andere territoria. Er is in 2025 al een succesvol broedpaar vastgesteld bij het randmeer aan de Noord-Veluwe. Het zal niet lang duren of we kunnen de visarend verwelkomen in het Nationaal Park Weerribben-Wieden. Ze zijn hier meer dan welkom!

Nest op hoogspanningsmast in de Biesbosch

Visarenden zijn trekvogels die de winter doorbrengen in Afrika. Met een spanwijdte van ruim 150 cm zijn het niet de grootste arenden. De meeste arenden hebben rechte vleugels, de visarend heeft geknikte vleugels. Dat is de reden dat Carl Linnaeus in 1758 deze vogel indeelde bij de valken. Hoewel de visarend niet groot is zijn ze wel oersterk. Met hun gewicht van 1,5 tot 2 kg zijn ze in staat met hun stevige poten een vis uit het water te slaan met een gewicht gelijk aan hun eigen lichaamsgewicht. Het zijn dan ook uitgesproken viseters die speurend naar prooi boven het water staan te 'bidden' om daarna razendsnel de vis te slaan. Door de krachtige klauwen met lange nagels is er voor de vis geen ontsnappen aan.

Twee visarenden op trek, Hijkerveld Drenthe

Vliegbeeld visarend op trek

Geluksmoment

Bij een ven in Drenthe zat ik te fotograferen toen er plotseling twee roofvogels boven de horizon verschenen. Het waren visarenden op trek, wat een geluksmoment in de laatste week van augustus. Het duurde slechts enkele seconden, maar met de snelle camera kon ik een aantal vliegbeelden vastleggen. Fraai was het toen vlak voor me er een stond te bidden en de poten liet hangen. Dat is meestal een teken dat er een prooi is gelokaliseerd. Helaas vloog hij door, geen duik op een vis. Tevreden met deze waarneming ging ik terug naar huis.

Stevige hangende poten

Gedrag van de kortstaartrozenzaadwesp

[Download video](#)

Tekst en video: Arp & Jeanette Essink

Filmpje toont mannetjes van de 'Kortstaartrozenzaadwesp' (*Megastigmus rosae*) die elkaar van een rijpe rozenbottel afvechten waar een vrouwtje net uit wil sluipen nadat ze zich als larve en pop in een zaadje in de rozenbottel ontwikkeld heeft. Zodra ze eruit komt springt een mannetje bovenop haar, maar er vindt niet meteen een copulatie plaats(!) Ze ren-

nen minutenlang zo op elkaar rond, terwijl het mannetje keer op keer met zijn voelers langs het hoofd en de voelers van het vrouwtje strijkt. Pas na 5-10 minuten zakt het vrouwtje door de voorbenen en klimt het mannetje naar haar onderlijf op te paren - wat slechts enkele seconden duurt.

Het bijzondere gedrag van de grote rupsendoder

[Download video](#)

Tekst, foto's en film: Willem-Jan Hoeffnagel

Deze keer geen beschrijving van het uiterlijk en biologie van een of ander beest. We gaan het hebben over het gecompliceerde gedrag wat soms nodig is om je voort te planten. Het onderwerp van deze observatie is de grote rupsendoder – *Ammophila sabulosa*. Deze soort is bepaald niet zeldzaam en het voortplantingsproces heb ik reeds vele malen in mijn tuin en elders kunnen waarnemen. De foto's en de film zijn dan ook allemaal in mijn eigen tuin genomen. Per seizoen gaat een vrouwtje ongeveer 10 keer door dit proces heen om steeds één nakomeling te produceren.

Onder welke omstandigheden wordt het proces gestart? Nou, het moet zonnig zijn en de

omgeving moet best wel uit stevig materiaal bestaan. In mijn tuin betekent dit: in de strook bij de schuifpui en langs de muur grenzend aan het terras. Daar bevindt zich zand gemengd met wat groter steenslag.

Daar gaat de rupsendoder aan de slag. Op Foto 1 is te zien wat dat oplevert. De rupsendoder pakt wat materiaal tussen de pootjes en vliegt dan snel op om na een cirkel waar te landen. Dit herhaalt zich een aantal keren. Eerst had ik geen flauw idee waar dat allemaal voor nodig was. Tot het beeld langzamerhand duidelijk was. Er ontstond een waaier van zand want het beest had steeds zand tussen de poten en dat liet ze bij het rondje vliegen los. Langzamerhand werd het gat op die manier dieper en werd de waaier groter en dikker.

Soms komt de rupsendoder tussendoor met

1. Gat met zandwaaier

2. Verdoofde rups ligt klaar. Er wordt nog aan het gat gewerkt

3. Om het gat af te sluiten zijn alvast blikjes materiaal klaargelegd

4. De rups wordt het gat in gesleurd

5. De rups is te groot voor het gat

6. De rups wordt weer het gat uit gesleurd

een rups aan vliegen. Al dat gegraaf vraagt ook wel eens om wat afwisseling. En dan is zoeken naar een geschikte rups een leuke actie. De rups wordt verdoofd met een steek en de rupsendoder neemt de rups tussen de poten en vliegt naar het gat in wording. Door de steek

kan de rups zich niet meer bewegen en ligt (levend) klaar voor verdere actie. Zie Foto 2.

Nu is het natuurlijk leuk om een gat te graven, daar een rups in te verstoppen waarop een eitje wordt afgezet. Naar dat gat moet ook

7. Er wordt driftig aan het vergroten van het gat gewerkt

8. Nieuwe poging om de rups het gat in te krijgen

weer dichtgemaakt worden. Door er fijn zand in te storten begraaft je zowel de rups als het ei. Daar moet iets op gevonden worden. Daar komt het steenslag in beeld. Met de grote brokken (die al klaarliggen; Foto 3) wordt het gat dichtgemaakt en vervolgens met fijn zand verder opgevuld. Aan het eind is de plek absoluut niet meer zichtbaar.

Als het gat naar wens vorm heeft gekregen, wordt de rups het gat in gesleurd (Foto 4). Rups en rupsendoder verdwijnen in de diepte. Daar legt de rupsendoder een ei op de rups. Als het ei is uitgekomen zal de larve zich te goed doen aan de rups. Die is nog steeds verdoofd en kan geen kant op. Maar dan is er soms een tegenslag (Foto 5). Door een inschattingsfout blijkt het gat te klein te zijn voor de rups (of de rups te groot voor het gat). Een corrigerende actie is nodig. Dat betekent dat de rups weer naar buiten gesleurd moet worden. Na de rups aan de kant te hebben geschoven wordt er driftig aan het vergroten van het gat gewerkt (Foto 7).

Een nieuwe poging wordt ondernomen om de rups tot de juiste diepte in het gat te krijgen. En deze keer succesvol (Foto 8)!

Als het ei gelegd is, kan de afwerking van de bouwput beginnen. Dat betekent eerst met de grote brokken het gat grofweg dicht maken. Daarna vindt de afwerking plaats om het gat onzichtbaar te maken (Foto 9). Want ook nu nog zijn de gevaren niet geweken. Er zullen ongetwijfeld sluipwespen zijn die op zoek zijn naar dit soort gevulde gaten om een ei op de

9. Succes en het gat wordt afgesloten

larve van de rupsendoder te leggen. En dan is deze actie voor niets geweest. En is 10% van de voortplantingscapaciteit van deze rupsendoder verloren gegaan. Maar die weet van niets want is alweer op zoek naar een volgende geschikte plaats om een ei op een verdoofde rups af te zetten.

Wat ik fascinerend vind, is dat zo'n klein insect als een grote rupsendoder in staat is om zo'n complex voortplantingsmechanisme uit te voeren. Bedenk maar eens om met een brein van een kubieke millimeter vooruit te kunnen denken (steenslag klaarleggen), kennis van bouwen te hebben (eerst de grotere stukjes en dan de kleinere zandkorrels), camouflage-technieken te gebruiken om je broed veilig te krijgen (een soort broedzorg). Dat is toch wat anders dan een libel die na een paring 300 eieren in het water laat plonsen. Eieren die voor het grootste deel als ei of larve worden opgevreten door vissen, roofkevers of collega-libellen.

De sperwer

Een supersnelle jager

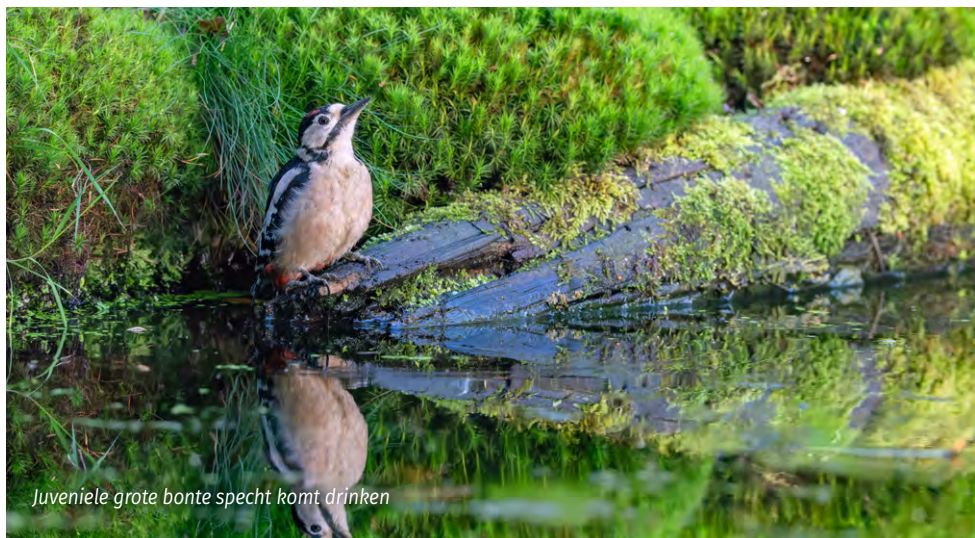
Tekst en fotografie: Philip Friskorn

De sperwer (*Accipiter nisus*) is een kleine roofvogel, supersnel en behoort tot de havikachtigen. Verrassingsaanvallen zelfs dwars door struiken zijn een specialiteit van deze rover. Sperwers hebben een groot verspreidingsgebied van Ierland tot Japan en van Noord-Noorwegen tot Noord-Afrika. Ze ontbreken op IJsland. In Nederland is de sper-

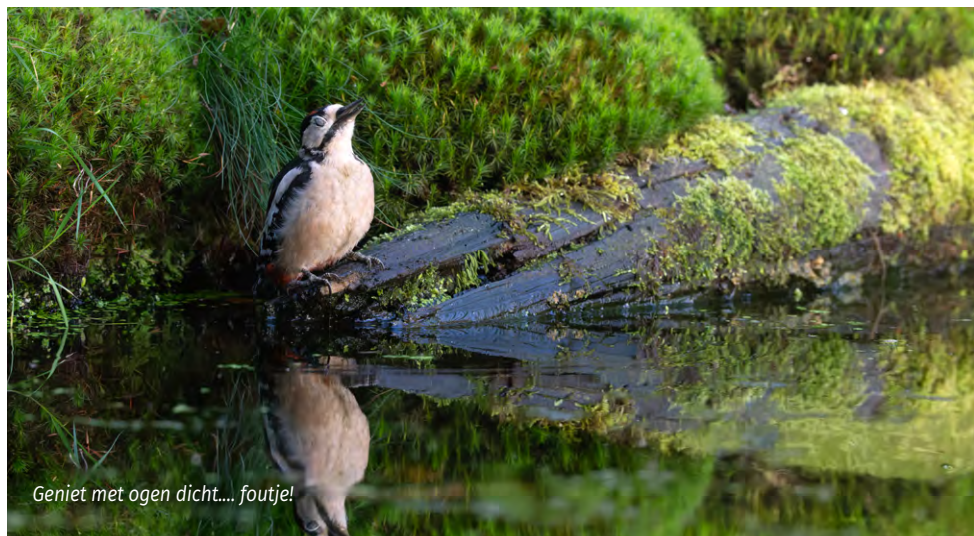
wer een standvogel. Aantallen kunnen in de winter toenemen door overwinteraars uit noordelijke streken. Echt rijk verspreid zijn ze niet en het aantal broedparen werd in 2023 geschat op 2500 paartjes (bron: Vogelbescherming).

Uiterlijk en voedsel

Opvallend bij deze kleine roofvogel is de gele iris. Door de korte en brede vleugels

Juveniele grote bonte specht komt drinken

Geniet met ogen dicht.... foutje!

zijn ze zeer wendbaar. Mannetjes en vrouwtjes verschillen in uiterlijk. Volwassen mannetjes zijn donkergrijs met fraaie oranjeachtige flanken die doorlopen tot onder het

oog. Vrouwtjes zijn ook donkergrijs met een bruine zweem maar missen de oranjeachtige flanken. Vrouwtjes zijn groter dan de mannetjes, mannetjes meten ongeveer 30 cm terwijl

Juvenile sperwer valt aan

Grijpt de specht en verdrinkt de prooi

de vrouwtjes bijna 40 cm groot zijn. Vrouwtjes zijn dan ook in staat grotere prooien te slaan. Mannetjes richten zich in hoofdzaak op kleine zangvogels terwijl het vrouwtje gemakkelijk een turkse tortel aankan. Beide hebben ze, als volwassen vogel, dwarse strepen op de borst. Het vrouwtje heeft een lichte oogstreep boven het oog. Deze streep ontbreekt bij het mannetje. Juveniele sperwers zijn bruin met oranjebruine veerranden en hebben een heel bijzondere tekening op de borst. De dwarsstrepen hebben ze nog niet, maar wel een gevlekte borsttekening met allemaal hartvormige figuurtjes.

Aan de rand van de vijver mantelen

Een bijzondere ervaring

Ik kon een aantal dagen doorbrengen in een schuilhut in een bosgebied. Omdat roofvogels zeer schuw zijn fotografeer je door een ruit van zogenaamd 'one way mirror', dat wil zeggen je kunt van binnen naar buiten kijken en niet andersom. Omdat de buitenkant spiegelt zit er, ter bescherming van de vogels, een net voor gespannen. Daarvan heb je bij het gebruik van een telelens geen last van. Ik had daar een prachtig mannelijk exemplaar al kunnen fotograferen. De vijver voor de hut trekt veel vogels aan en vlak voor de ruit kwam een juveniele grote bonte specht even drinken en deed daarna even de

ogen dicht. Een jonge sperwer zette de aanval in en greep de specht. Dat gebeurde 30 cm voor het raam. De sperwer ging in één beweging het water in en verdrong de specht. Snel de camera met korte lens gepakt om dit moment vast te leggen. Je ziet door het gebruik van een korte lens het net voor de ruit. De sperwer ging daarna op de oever van de vijver met de prooi onder zich mantelen. Dat duurde zeker 10 minuten, toen vloog de vogel ineens oogwenk de struiken in. Drie uur later kwam de sper-

Na een uur terug om te kijken of er meer te halen is

wer terug en bleef op een stronk de omgeving afspeuren voor meer prooien. De vogel voelde zich volledig onbespied, waardoor de bijzondere borsttekening van een juveniele

sperwer kon worden gefotografeerd.

Een prachtige natuurbeleving die zich waarschijnlijk nooit zal herhalen.

Juveniele sperwers hebben een bijzondere borsttekening.

Juveniele sperwer op zoek naar prooi

Herbaricum Frisia:

Een Schat aan Gedroogde Planten in het Hart van Friesland

Tekst: Emile de Leeuw

In de rustige straten van Wolvega, een pittoresk dorp in de gemeente Weststellingwerf, huist een verborgen juweel voor natuurliefhebbers en botanici: het Herbaricum Frisia, beter bekend als Herbarium Frisicum. Dit herbarium, gewijd aan de conservatie van gedroogde planten, is niet zomaar een collectie – het is een levend archief van de flora van Nederland en ver daarbuiten. Opgericht met een passie voor de Friese natuur, viert het in 2025 zijn 43-jarig bestaan als een van de grootste privécollecties van Europa. Laten we duiken in de wereld van dit “opvanghuis voor botanisch erfgoed”, waar elke persende prent een verhaal vertelt over biodiversiteit, wetenschap en menselijke nieuwsgierigheid.

De Wortels van een Groene Passie: Geschiedenis en Oprichting

Het verhaal van Herbaricum Frisia begint in 1979, toen Karst Meijer, een gepassioneerde botanicus uit Friesland, geïnspireerd werd door de heer Van der Ploeg. Meijer, een leraar biologie met een diepgewortelde liefde voor planten, startte het herbarium in een bescheiden achterkamertje van een boerderij in Noordwolde. Het doel was helder: het vastleggen en herkennen van de Nederlandse flora door middel van gedroogde exemplaren, een traditionele methode die al eeuwenlang wordt gebruikt in de botanie.

In 1982 werd het officieel opgericht als Herbarium Frisicum, met als missie om kwetsbaar

botanisch materiaal te behouden voor toekomstige generaties. Wat begon als een lokaal initiatief groeide al snel uit tot een nationaal en internationaal fenomeen. In 2013 verhuisde de collectie tijdelijk naar Drenthe, maar in november 2014 keerde ze triomfantelijk terug naar Friesland, naar een voormalige dorpschool aan de Schoolstraat 19B in Wolvega. Deze locatie, met zijn ruime zalen en authentieke sfeer, biedt nu onderdak aan een schat aan plantensprenten die de muren doen leven met groen verleden.

Vandaag de dag wordt het herbarium beheerd door de Stichting Herbarium Frisicum. Karst Meijer, de oprichter en conservator, blijft de drijvende kracht. Zijn devotie werd in 2024 beloond met het Groene Lintje van GroenLinks Weststellingwerf.

“Het is een dooie boel, maar het moet wel leven,” grapte Meijer eens – een treffende samenvatting van een gedroogde collectie die toch bruis van wetenschappelijke vitaliteit. Een Levend Archief: De Collecties en Hun Betekenis

Stap binnen in Herbaricum Frisia en je waant je in een tijdscapsule van de plantkunde. De collectie omvat meer dan 4.500 verschillende plantensoorten uit alle hoeken van de wereld – van alledaagse Friese weidebloemen tot exotische tropische exemplaren. Het is de grootste privécollectie gedroogde planten van Europa, en mogelijk zelfs ter wereld.

Enkele hoogtepunten:

- Het Joodse Herbarium – een uniek historisch document van Joodse geleerden uit de 18e en 19e eeuw.
- Zeeherbarium en Apothekersherbarium – mariene planten en geneeskrachtige kruiden uit de Friese en Nederlandse geschiedenis.
- De Collectie Hans Grotenhuis – in 2018 verkregen; duizenden exotische specimens uit verre reizen.

Wekelijks arriveert nieuw materiaal uit erfenissen en universiteiten. Vrijwilligers persen,

sorteren, etiketteren en digitaliseren. Elk specimen bevat gedetailleerde veldgegevens: datum, locatie, habitat en weer. Daardoor is de collectie een onschatbare bron voor onderzoek naar klimaatverandering en flora verschuivingen.

Natuurbeleving en Educatie: Van Rondleiding tot Workshops

Herbaricum Frisia is geen stoffig museum, maar ook een bruisend educatief centrum.

- Rondleidingen voor scholen, IVN en gezinnen
- Workshops planten persen, kruiden herkennen en oude herbarium technieken.
- Evenementen zoals Wolvest en deelname aan Open Monumentendag.

In 2024 ontving het herbarium de Fryske Anjer, een Friese cultuurprijs voor zijn bijdrage aan cultureel erfgoed.

Wolvega: Een Groene Oase in Friesland

Wolvega ligt midden in polders, bossen, Rottighe Meente, Brandemeer en het Nationaal Park Drents-Friese Wold. Het herbarium is uitstekend bereikbaar via de A32 en perfect te combineren met een wandeling langs de Tjonger of een fietstocht door de weiden.

Een Oproep aan Natuurliefhebbers

Herbaricum Frisia bewijst dat een klein dorp grote verhalen kan herbergen. Of je nu botanicus bent of natuurliefhebber: een bezoek aan Schoolstraat 19B is een absolute aanrader.

Contact

Website: <https://www.herbariumfriscum.nl>
E-mail: info@herbariumfriscum.nl
Adres: Schoolstraat 19B, 8471 CK Wolvega

Wil je bijdragen? Doneer specimens, word vrijwilliger of steun de stichting financieel.

Bronnen

- [herbariumfriscum.nl](https://www.herbariumfriscum.nl)
- Friesch Dagblad, Leeuwarder Courant, Sa! Weststellingwerf
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Excursies en Lezingen

21 januari Philip Friskorn: Vogels in actie!

Vogels in Actie

Philip Friskorn

Zang en roep
Balts en paring
Eten en voeren
Vechten, spelen en jagen
Badderen, poetsen en vliegen

Aanvang lezing om 20.00u

Zaal open om 19.30u

*De lezing is gratis
toegankelijk voor leden
van KNNV en IVN, van
overige belangstellenden
wordt een bijdrage van
€ 2,- gevraagd*

Locatie MFC De Zuidwester,
Gasthuislaan 84, Steenwijk

In het vroege voorjaar van 2025 kreeg ik een heel boeiend boek met de titel 'Scherpstellen' geschreven door Roelke Posthumus in handen. Ik heb het bijna in één adem uitgelezen. Het boek vertelt de geschiedenis van Niko Tinbergen (Nobelprijswinnaar) en zijn studievrienden die zo'n honderd jaar geleden vogels gingen fotograferen. Het was een groep ethologische vrienden die op pad ging met platencamera's op de fiets naar onder meer het vogeleiland 'De Beer' in Zuid-Holland.

Het was voor mij een reden om het bijna 100 jaar oude boek 'Het Vogeleiland' uit 1930 weer eens uit mijn boekenkast te trekken en door te lezen. Niko Tinbergen, Gerrit van Beusekom, Martin Rutten en Frans Kooymans geven een inkijkje in hun wereld uit de jaren twintig van de vorige eeuw met hun manier van fotograferen en kijken die diep respect afdwingt. Het is haast niet voor te stellen dat ze daar wegwamen met scherpe, weliswaar statische, vogelfoto's. Dit boek werd in 1930

uitgegeven door A.G. Schoonderbeek te Laren. Ik kocht het boek vijftig jaar geleden voor 50 cent op een boekenmarkt in Apeldoorn. Kwetsbare glasplaten mee op de fiets, ontwikkelen en afdrukken in zwart-wit. Eenvoudige schuilhutten, veelal gemaakt van drijfhout, om dicht bij het nest van de vogels te kunnen fotograferen. Lange telelenzen waren er niet!

Ik ben opgegroeid met dia's en dat was al heel wat eenvoudiger dan in de tijd van Tinbergen, hoewel je het met maximaal 100 ISO moest doen. Bovendien was een dia qua belichting goed of fout met niets ertussenin. Mijn beste opname van een vogel in de vlucht op dia was die van een Zwarte Stern uit 1997. Om een scherpe opname over te houden gingen er zomaar vijf films van 100 ISO door. Het bleef dus meestal bij een statische foto van een vogel op een mooie tak. Daar is natuurlijk

niets mis mee, maar je wilt actie en interactie tussen vogels vastleggen. Toch tref ik in het boek 'Het Vogeleiland' een foto aan met actie: een Dwergstern en een Visdief met de vleugels omhoog en kuikens voerend. Diep respect hoe ze dat voor elkaar kregen met hun lange sluitertijden.

De komst van de digitale fotografie heeft veel gebracht en de ontwikkelingen staan nog steeds niet stil. Met de huidige systeemcamera's met 'oogdetectie' en andere instellingen, zoals extreem hoge ISO-waarden, maken het mogelijk veel meer van vogels in actie en bij uiterst matig licht vast te leggen dan vroeger.

Na het lezen van 'Scherpstellen' besloot ik in mijn rijke archief te duiken en 'Vogels in actie' het licht te doen zien met vermelding van de gebruikte techniek.

25 maart Bert Dijkstra: Verschenen of verdwenen

Veranderingen in de broedvogelbevolking van het Drentsche Aa gebied in een periode van 20 jaar

MFC De Korf, Gasthuislaan 84, Steenwijk
Aanvang lezing om 20.00u
Zaal open om 19.30u
De lezing is gratis toegankelijk voor leden van KNNV en IVN, van overige belangstellenden wordt een bijdrage van € 2,- gevraagd

Nergens in Nederland is er een beek te vinden als de Drentsche Aa. Een beek kronkelend door een eeuwenoud en al even uniek landschap. Een beek, grotendeels in de oude glorie hersteld, haar weg zoekend zoals ze dat al eeuwen en eeuwen heeft gedaan. Geflankeerd door schrale graslanden, houtwallen en bossingels. En op de hoger gelegen zandgronden langs beide oevers een afwisselend gebied van natuurterreinen, in cultuur gebracht land en menselijke

bewoning. Gekoesterd door de bewoners, gewaardeerd door de vele bezoekers en een paradijs voor onderzoekers. Vanwege de bijzondere broedvogelbevolking besloot een aantal enthousiaste vogelaars om de Telgroep Drentsche Aa op te richten.

Vanaf 2002 werd jaarlijks onderzoek gedaan naar broedvogels in dit fraaie en unieke

gebied. In de eerste periode vooral gericht op het beekdal zelf, maar in de loop der jaren is dit onderzoeksgebied uitgebreid naar het gebied voorbij de flanken. Het omvat zo ongeveer het gehele beek- en esdorpenlandschap van de Drentsche Aa. Hierbij groeide de oppervlakte van het telgebied van ruim 3000 ha naar ruim 8000 ha.

Het belangrijkste doel is het in kaart brengen van de broedvogelstand: welke soorten komen er voor en in welke aantallen. En in het verlengde daarvan richt de telgroep zich ook op de ontwikkelingen door de jaren heen: welke veranderingen treden op in de vogelstand, welke ontwikkelingen in het gebied treden op

en wat is het verband tussen beide? Binnen een bestek van circa 20 jaar veranderde de vogelbevolking enorm. Zo verdwenen typische weidevogels als wulp en grutto nagenoeg, maar name de grauwe klauwier en rietzanger sterk toe en verschenen nieuwe soorten als raaf en kraanvogel.

Tijdens de lezing wordt stilgestaan bij de landschappelijke en botanische veranderingen die deels ten grondslag liggen aan de verandering in de vogelbevolking. Daarnaast wordt stilgestaan bij diverse individuele soorten en de veranderingen die ze doormaakten in het gebied.

**KNNV Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging,
vereniging voor veldbiologie**

KNNV Afdelingsbestuur
Meppelerweg 216-B
8344 XX Onna
Bankrek.nr: NL95INGB0001027674 t.n.v. KNNV,
afd. De Noordwesthoek Steenwijk.

Voorzitter

Vacature
voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl

Secretaris

Sjoerd Osinga,
06 36037311
secretaris@noordwesthoek.knnv.nl

Penningmeester en ledenadministratie

Candida van Wirdum,
06 51552846
penningmeester@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Emile de Leeuw,
0653643469
webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Vacature

Waarnemingen

Ton Bode,
0521 512074
ton.bode@planet.nl

**IVN Vereniging
voor natuureducatie en
duurzaamheid**

IVN Afdelingsbestuur
Postadres Pr. Beatrixplantsoen 20
7941 EW Meppel
Bankrek.nr: NL45INGB0000342784 t.n.v. IVN
afd. Noordwest Overijssel Steenwijk
contact@ivn-nwo.n

Voorzitter

Aafje Maris
0629626083
voorzitter@ivn-nwo.nl

Secretaris en ledenadministratie

Harmien Starre
0641527600
secretaris@ivn-nwo.nl

Penningmeester

Willem-Jan Hoeffnagel
0521 857735
penningmeester@ivn-nwo.nl

Bestuurslid

Ingrid Even
tel. 0624779425
ingrideven@hotmail.nl

Bestuurslid

Vacature

Werkgroepen KNNV

Weidevogelbescherming

Obe Brandsma
obehyltje@live.nl

Plantenwerkgroep

Candida van Wirdum, 06 51552846
candida@jolicoeur.nl

Insectenwerkgroep

Arjen Lensen
06-29077923, arjen.nat@gmail.com.

Geologiewerkgroep

Wim Brussee
0521 516373, krebberbrussee@hetnet.nl

Werkgroep Wolterholten

Rene Bons
0521-517617, rene.bons@versatel.nl

Lezingen

Vacature
Waarnemer: Ton Bode
ton.bode@planet.nl

Excursies

Vacature

Natuur en millieuplatform

Henk Plat
06 23730199
henk.plat59@gmail.com

Websitebeheer

Emile de Leeuw
0653 643469, webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Website: knnv.nl/noordwesthoek

De Contributie en lidmaatschap

KNNV-leden € 39,50
Huisgenoten van KNNV-leden € 22,50
KNNV-jeugdleden € 12,50 (leeftijd 30 jaar of jonger)
NWH-leden € 22,00
NWH-huisgenootleden € 20,00
(nieuwe NWH(-huisgenootleden) niet meer mogelijk)
De contributie wordt automatisch geïnd c.q. moet vóór 1 maart ontvangen zijn.
Opzegging schriftelijk vóór 1 november bij de ledenadministratie.
Leden ontvangen het blad “Koppel” en het tijdschrift “Natura” van de landelijke KNNV.

Werkgroepen IVN

Excursies en gidsen

Aafje Maris
aafjemaris@casema.nl
Aanvraag excursies en gidsen:
Roely Luyten
het Eenspan 6, 8332 JG Steenwijk
r.luyten@home.nl

Werkgroep Vogels

Ingrid ten Berge
06-51535491
ingridtenberge@hotmail.nl

Public Relations

Arjen Lensen
pr@ivn-nwo.nl

Natuurkoffers

Vacature

Werkgroep Jeugdnatuurclub

De Weerribben

Vacature

Websitebeheer

Willem-Jan Hoeffnagel
0521 857735
webmaster.noordwest-overijssel@ivn.nl

Schetsen in de natuur

Rietje Veltkamp
0618675444
info@rietjeveltkamp.nl

ivn.nwo.web@gmail.com

Website: ivn.nl/afdeling/noordwest-overijssel

Contributie IVN € 25,00 per jaar

Leden ontvangen het blad “Koppel” en “Mens en Natuur”, tijdschrift van het landelijk IVN
Donateur kan iedereen worden, die geen werkend lid kan of wil zijn, maar wel het verenigingswerk wil steunen: bijdrage € 25,00 incl. “Koppel”.
Huisgenoten van leden betalen € 5,00.
Beëindiging van het lidmaatschap IVN Noordwest Overijssel: via schriftelijke opzegging bij de ledenadministratie.

Wasbeer- of marterhond (*Myxteres procyonoides*) Foto: Ruurd Jelle van der Leij

ivn natuur
educatie
Noordwest-Overijssel

IVN Vereniging voor natuureducatie en
duurzaamheid afdeling Noordwest-Overijssel

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

KNNV
vereniging voor
veldbiologie
De Noordwesthoek